

SURXONDARYO VILOYATIDA FARMATSEVTIKA KORXONALARINING HUDUDIY RIVOJLANISH DINAMIKASI VA STATISTIK BAHOSI

O'taganova Umida Egamberdi qizi

Termiz davlat pedagogika institute, Tabiiy va aniq fanlar fakulteti, Matematika va informatika kafedrası o'qituvchisi

<https://utaganovaumida2010gmail.com>

Annotatsiya

Mazkur tezisdá Surxondaryo viloyatida farmatsevtika korxonalarining hududiy rivojlanish dinamikasi va statistik bahosi ilmiy nuqtayi nazardan tahlil qilingan. Farmatsevtika sanoatining viloyat iqtisodiyotidagi o'rni, ishlab chiqarish hajmlarining o'zgarish tendensiyalari va yangi korxonalar tashkil etilishi jarayonlari o'rganilgan. Shuningdek, hududiy rivojlanishga ta'sir etuvchi asosiy omillar, investitsion loyihalar, mahalliy xomashyo resurslaridan foydalanish imkoniyatlari va sog'liqni saqlash tizimi bilan uzviy bog'liqligi statistik ko'rsatkichlar asosida baholangan. Tadqiqot natijalari farmatsevtika sanoatini modernizatsiya qilish, eksport salohiyatini kengaytirish va hududiy iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash bo'yicha ilmiy-amaliy tavsiyalar ishlab chiqishga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar. Farmatsevtika sanoati, Surxondaryo viloyati, korxonalar dinamikasi, ishlab chiqarish hajmi, statistik tahlil, hududiy rivojlanish, xomashyo resurslari, investitsiya, eksport, innovatsiya.

Abstract

This thesis analyzes the dynamics and statistical assessment of the regional development of pharmaceutical enterprises in Surkhandarya region from a scientific point of view. The role of the pharmaceutical industry in the regional economy, trends in production volumes and the processes of establishing new enterprises are studied. Also, the main factors affecting regional development, investment projects, opportunities for using local raw materials and their close relationship with the healthcare system are assessed based on statistical indicators. The results of the study serve to develop scientific and practical recommendations for the modernization of the pharmaceutical industry, expanding export potential and ensuring regional economic stability.

Keywords. Pharmaceutical industry, Surkhandarya region, enterprise dynamics, production volume, statistical analysis, regional development, raw materials resources, investment, export, innovation.

Kirish. Farmatsevtika sanoati bugungi kunda iqtisodiyotning eng muhim strategik tarmoqlaridan biri sifatida e'tirof etiladi. Jahon miqyosida farmatsevtika korxonalarini nafaqat sog'liqni saqlash tizimini dori vositalari bilan ta'minlaydi, balki yuqori qo'shimcha qiymat yaratuvchi, eksportga yo'naltirilgan va innovatsion iqtisodiyotni rivojlantirishga xizmat qiluvchi yirik ishlab chiqarish markazlariga aylangan. Shu sababli milliy va hududiy darajada farmatsevtika korxonalarining rivojlanish dinamikasini o'rganish, mavjud salohiyatni baholash va istiqboldagi yo'nalishlarni aniqlash iqtisodiy tadqiqotlarning dolzarb vazifasidir.

O'zbekiston mustaqillik yillaridan boshlab farmatsevtika sanoatini rivojlantirishga alohida e'tibor qaratib kelmoqda. So'nggi yillarda davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida dori vositalarining import o'rini bosish, mahalliy ishlab chiqarishni kengaytirish va xalqaro sifat standartlariga mos mahsulot ishlab chiqarishni yo'lga qo'yish masalalari belgilandi. Ushbu jarayonda hududiy korxonalar, xususan Surxondaryo viloyatidagi farmatsevtika ishlab chiqarish markazlari muhim o'rin tutadi.

Surxondaryo viloyati tabiiy-iqlim sharoitlari, dorivor o'simliklar zaxiralari va qulay geografik joylashuvi bilan ajralib turadi. Hududda farmatsevtika sanoatini rivojlantirish uchun katta salohiyat mavjud bo'lsa-da, ishlab chiqarish korxonalarini soni hali respublika miqyosida yetarli darajada emas. Biroq so'nggi yillarda yangi korxonalar tashkil etilishi, mahalliy resurslardan foydalanishga asoslangan ishlab chiqarish loyihalarining amalga oshirilishi farmatsevtika sanoati rivojlanishining hududiy dinamikasini ko'rsatmoqda.

Kirish qismida asosiy maqsad – Surxondaryo viloyatida farmatsevtika korxonalarining rivojlanish tendensiyalarini ilmiy asosda baholash, ularning hududiy iqtisodiyotdagi o'rini aniqlash va istiqboldagi rivojlanish imkoniyatlarini ochib berishdan iborat.

Asosiy qism. Surxondaryo viloyatida farmatsevtika korxonalarining rivojlanish dinamikasini statistik tahlil qilish shuni ko'rsatadiki, so'nggi o'n yillikda korxonalar soni sezilarli darajada oshgan. 2010-yillarning boshida viloyatda faqat bir nechta kichik ishlab chiqarish sexlari faoliyat yuritgan bo'lsa, bugungi kunda ularning soni o'nlab korxonalarni tashkil etadi. Ushbu korxonalar asosan dorivor o'simliklardan tabiiy preparatlar ishlab chiqarishga ixtisoslashgan bo'lib, xalqaro talab yuqori bo'lgan mahsulotlar ishlab chiqarishni yo'lga qo'yimoqda.

Statistik ko'rsatkichlar tahlili shuni anglatadiki, viloyatda farmatsevtika ishlab chiqarish hajmi yildan-yilga o'sib bormoqda. Misol uchun, 2015-yilda farmatsevtika ishlab chiqarish hajmi umumiy sanoat ishlab chiqarishining 1,2 foizini tashkil etgan

bo'lsa, 2022-yilga kelib bu ko'rsatkich 3,5 foizga yetgan. Bu raqamlar sohaning hududiy iqtisodiyotdagi ulushi barqaror o'sayotganidan dalolat beradi.

Farmatsevtika korxonalarining rivojlanishiga ta'sir etuvchi omillarni bir necha guruhlariga ajratish mumkin. Birinchidan, tabiiy resurslar – Surxondaryoda dorivor o'simliklarning ko'pligi, ularning kimyoviy tarkibi bo'yicha yuqori sifatli xomashyo bazasi mavjudligi. Ikkinchidan, investitsion omillar – davlat tomonidan berilayotgan soliq imtiyozlari va xorijiy investorlar ishtirokidagi qo'shma korxonalar tashkil etilishi. Uchinchi omil – inson kapitali, ya'ni farmatsevtika sohasida malakali kadrlarni tayyorlash va ilmiy tadqiqotlarni qo'llab-quvvatlash.

Hududiy rivojlanish dinamikasi shuni ham ko'rsatadiki, Surxondaryoda farmatsevtika korxonalari nafaqat ishlab chiqarish hajmi, balki bandlik darajasiga ham ijobiy ta'sir ko'rsatmoqda. Oxirgi besh yil ichida yuzlab yangi ish o'rinlari yaratilgan bo'lib, bu hudud aholisi uchun muhim ijtimoiy natijadir. Shu bilan birga, mahalliy ishlab chiqarish hisobiga dori vositalarining importga qaramligi ham asta-sekin kamaymoqda.

Biroq statistik tahlil muammolarni ham ochib bermoqda. Jumladan, ayrim korxonalarda ishlab chiqarish texnologiyalari eskirgan, xalqaro GMP standartlariga to'liq moslashmagan. Bundan tashqari, eksport salohiyati yetarlicha rivojlanmagan, ya'ni ishlab chiqarilgan mahsulotlarning asosiy qismi ichki bozorga yo'naltirilmoqda. Bu esa istiqbolda eksportni kengaytirish uchun maxsus strategiyalar ishlab chiqishni talab qiladi.

Asosiy qismning xulosasi shundan iboratki, Surxondaryo viloyatida farmatsevtika sanoati jadal rivojlanish bosqichiga kirgan, lekin uni modernizatsiya qilish va xalqaro integratsiyaga tayyorlash zarur.

Xulosa. Surxondaryo viloyatida farmatsevtika korxonalarining hududiy rivojlanish dinamikasi va statistik bahosi bo'yicha olib borilgan tahlillar shuni ko'rsatdiki, soha hududiy iqtisodiyotning barqaror rivojlanishida muhim o'rin tutmoqda. So'nggi yillarda ishlab chiqarish hajmining barqaror o'sishi, yangi korxonalar tashkil etilishi va mahalliy resurslardan foydalanish imkoniyatlarining kengayishi ijobiy tendensiyalar sifatida qayd etildi.

Hududiy rivojlanishga ta'sir etuvchi asosiy omillar sifatida tabiiy resurslar, investitsion muhit va inson kapitali alohida o'rin tutadi. Viloyatning tabiiy-iqlim sharoitlari dorivor o'simliklar yetishtirish uchun qulay bo'lsa, davlat tomonidan qo'llab-quvvatlanayotgan investitsiya dasturlari ishlab chiqarishni kengaytirishga yordam bermoqda. Shuningdek, ilmiy-tadqiqot faoliyatini rivojlantirish va malakali

kadrlar tayyorlash korxonalar samaradorligini oshirishda muhim omil bo'lib xizmat qiladi.

Biroq mavjud muammolarni ham inobatga olish zarur. Xalqaro sifat standartlariga mos ishlab chiqarish texnologiyalarini joriy etish, eksport salohiyatini oshirish va zamonaviy innovatsion loyihalarni amalga oshirish kelgusida asosiy vazifa bo'lib qolmoqda. Shu jihatdan, farmatsevtika sanoatini rivojlantirish uchun kompleks yondashuv – davlat siyosati, xususiy sektor va xalqaro hamkorlik integratsiyasi zarur.

Umumiy xulosa shuki, Surxondaryo viloyatida farmatsevtika sanoatining rivojlanish dinamikasi ijobiy tendensiyani ko'rsatmoqda. Agar mavjud imkoniyatlardan samarali foydalanilsa va muammolar bosqichma-bosqich hal qilinsa, viloyat farmatsevtika sanoati nafaqat hududiy, balki respublika miqyosida ham yetakchi o'rin egallashi mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Porter M. Competitive Advantage of Nations. – New York: Free Press, 1998. – 896 p.
2. Stiglitz J. Globalization and Its Discontents. – New York: W. W. Norton, 2017. – 432 p.
3. Drucker P. Innovation and Entrepreneurship. – New York: Harper Business, 1985. – 277 p.
4. Чекмарев В. Фармацевтическая промышленность и региональное развитие. – М.: Экономика, 2018. – 318 с.
5. Кудряшев Е. Перспективы фармацевтики в региональной экономике. – СПб.: Питер, 2019. – 246 с.
6. Абдурахмонов Қ. Инновацион иқтисодиётда фармацевтика sanoati. – Тошкент: Fan, 2020. – 288 б.
7. Ёлдошев Ш. Фармацевтика бозори ривожланишининг тенденциялари. – Тошкент: Иқтисод, 2021. – 275 б.
8. Хўлматов А. Саноат кластерлари ва фармацевтика ривожланиши. – Самарқанд: SamDU нашриёти, 2019. – 230 б.
9. Surxondaryo viloyati statistika boshqarmasi ma'lumotlari. – Termiz, 2023.
10. O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligi hisobotlari. – Toshkent, 2022.